

УДК 811.161.2+81'367.634

ВИРАЖЕННЯ ЗНАЧЕННЯ МЕТИ У СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕННЯХ

Мирослава Зінько

*Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді»,
вул. Коперника, 42/26, 79000 Львів, Україна,
тел.: (032) 261 23 38*

Розглянуто функціонально-семантичної категорії мети з позиції значення і засобів вираження цільової семантики у складнопідрядних реченнях. Подано ряд загальних і диференційних ознак категорії мети. Проаналізовано спеціалізовані сполучники: **щоб, щоби, аби** і підрядні сполучники з відповідними вказівними словами у головному реченні: **для (зادля) того, щоб; на те, щоб**. Речення з найуживанішим сполучним засобом мети – сполучником **щоб** – розмежовано відповідно до позиції, яку займає підрядне речення щодо головного.

Ключові слова: функціонально-семантична категорія, мета, цільова семантика, сполучник, складнопідрядне речення.

Вивчення мовних явищ із позицій функціональної граматики справедливо привертає все більшу увагу науковців у галузі мовознавства. Зокрема, в україністиці у другій половині 1980-х рр. у руслі функціональної граматики сформувався семантико-синтаксичний напрям. Його засновник проф. І. Вихованець розмежовує функціональну морфологію й функціональний синтаксис, аргументуючи цей розподіл тим, що «сукупна» функціональна граматика «не подає викінченої системи різнорівневих мовних одиниць, об'єднаних на основі спільності їх функцій» [3, с. 3]. У своїх працях мовознавець відстежує специфіку поділу семантично й формально елементарних / неелементарних одиниць, окреслює особливості форм вияву семантики й закономірні співвідношення форми і значення. У руслі функціонального синтаксису працюють також українські вчені А. Загнітко, К. Городенська, Н. Гуйванюк, Н. Іваницька, М. Мірченко, С. Соколова, М. Калько.

Розгляду значення мети присвячено дослідження Н. Арутюнової, Н. Гуйванюк, Т. Радзієвської, Л. Сухоцької, Л. Чистохвалової. Проте в українському мовознавстві, попри наявні дослідження, досі є актуальними напрацювання щодо деталізації значення мети й систематизації засобів її вираження на різних мовних рівнях.

У цій статті для опрацювання виокремлюємо такі завдання:

- виділити класифікаційні ознаки категорії мети;
- дослідити граматичні й семантичні засоби вираження цільових відношень у складнопідрядних реченнях;
- подати оцінку засобів вираження мети у складнопідрядних реченнях.

Категорія мети як функціонально-семантична категорія підпорядкована підкатегорії зумовленості. Підкатегорія зумовленості – семантико-синтаксичний різновид надкатегорії предикатності, який виражає семантико-синтаксичні відношення причини, мети, допустовості, відповідності / невідповідності між

предикативними частинами складного речення або між компонентами простого неелементарного речення [7, с. 15]. Підкатегорію зумовленості членують на категорії причини, мети, допустовості, відповідності / невідповідності з їхнім подальшим грамемним членуванням. Категорія мети виражає спрямованість і призначення подій, явищ тощо і функціонує у структурі складного речення й похідного від нього простого ускладненого речення [7, с. 16].

Для категорії мети характерними є наступність стосовно часової перспективи, гіпотетична модальність бажаності, а саме бажаний у майбутньому результат [3, с. 150]: *Минає час, щоб все могло змінитися* (О. Теліга); *Та буває, що часом Бог – не май це Йому за зле – щоб докупити звести обох, зводить з розуму їх, але звести не може* (Г. Крук); *Кілометр за кілометром до кінця нитки, щоб вивести тебе із себе – на чисту воду, на ясній зорі* (Г. Крук).

Дослідники Н. Казнова й Л. Красноборова [4, с. 36–37] виокремлюють низку загальних і диференційних ознак, що притаманні категорії мети:

- 1) мета вказує на дві події, ситуації, а також на їхній обов'язковий зв'язок;
- 2) ціль завжди пов'язана з планом майбутнього часу;
- 3) мета є суб'єктивною за формою існування, адже за своєю суттю є поняттям можливим, бажаним і нереалізованим;
- 4) ціль пов'язана як із раціональною, так і з емоційною сферами особи: емоційна складова дає поштовх до зародження мети, а вербальне обрамлення ціль отримує в інтелектуальній сфері;
- 5) мета завжди пов'язана з активною свідомою діяльністю людини: свідомі дії людей цілеспрямовані, а спонтанні рішення не можуть мати мети.

За В. Мединською, у категорії мети можна виділити таку двочленну опозицію: мета – «античлен» категорії мети [6, с. 26]. Спираючись на це, можна визначити такі диференційні ознаки цієї категорії:

- подія – подія: *Краще б нас тоді осліпило спалахом блискавки, щоб ми ніколи не втрапили вийти із того фото* (Г. Крук);
- бажане – об'єктивно необхідне: *[Данко] притулює інструмент до себе й, щоб не заваджати нікому, обертається боком до Дарки* (І. Вільде);
- заплановане – активна, усвідомлена діяльність: *А щоб ще більше вколоти Дарку, щоб найменше сумніву не було, що його слова тільки до неї відносяться, сказав...* (І. Вільде);
- наслідкове – попереднє у плані реалізації: *Коли Дарка відчиняє шафу, щоб стягнути по суконку, мама передає їй невеличкий пакунок і відходить до кухні* (І. Вільде);
- попереднє – наслідкове (в плані задуманого): *А коли Дарка знову й знову боронилася, мама, щоби покласти край тій балаці, сказала...* (І. Вільде).

Категорія мети позначає бажану подію чи явище, для виникнення якого необхідна попередня активна, усвідомлена діяльність: *Спершу я зі свого боку не робив ніяких кроків для знайомства* (Г. Гессе). Іншими словами, від волі й динамічності предиката присудка залежить бажаний результат.

З погляду значення у межах простого речення форми зі значенням мети поділяють на дві підгрупи (за проф. І. Вихованцем [3, с. 150]): підгрупу форм, що виражають відношення власне мети, і підгрупу форм, які передають семантичний відтінок присвяти:

- 1) З функцією власне мети пов'язані прийменники *для, на, по, в, за, про* у

поєднанні з непрямыми відмінками переважно віддієслівних іменників або інфінітиви: *Навпаки, раптом здалося, що добрий ангел підіслав мені цю жінку для передачі якогось важливого знання* (А. Бондар); *На почесні і на медалі сумління серця я віддав* (М. Вінграновський); *Все ж таки Дарка знайшла в собі силу, щоб припинити свою безпорадність на ланцюг і не витягнути до мами руку по пораді* (І. Вільде); *Цієї осені я маю поїхати до міста в школу* (І. Вільде); *Вони знають, за чим я прийшов* (А. Бондар); *Усе доросле життя я відганяю від себе думку про еміграцію [...] У нашій країні добре мати цю думку про всяк випадок* (А. Бондар); *Напомнені села вечеряти сіли під грушами, вишнями і небесами* (М. Вінграновський).

2) Відтінок присвяти передають прийменники *з*адня, *заради*, в ім'я з родовим відмінком іменників: *Вони жили тільки задля кохання* (Г. Гессе); *Усі мої протести неодмінно нарівалися на батькові слова: – Заради тебе стараємось* (А. Бондар); *Я думаю: у цім твоєму світі небудь-коли в ім'я смачного сну мене ти зрадиш й викинеш на смітник, як знуду за тобою навісну* (М. Вінграновський).

У складнопідрядних реченнях цільова семантика реалізується домінантно у складнопідрядних обставинних реченнях мети. Такі речення вказують на цілеспрямованість, призначення відображеної в ньому дії або стану [9, с. 366]. Підрядна частина у функції мети позначає не те, що відбулося чи відбувається, а бажане [2, с. 325].

Поширення головного речення підрядним мети переважно оформлене як:

- поширення присудка головного речення: *Коли я підніс картонне кружальце ближче до очей, щоб прочитати номер, то замість нього розгледів там якийсь нерозбірливий напис* (Г. Гессе);

- поширення його односкладного головного члена: *Ще трапляються ранки, де пташки голосніші від авт, ранки, які роздряпуєш на собі, як дитина, щоб дізнатися більше про світ, щоб побачити просвіт, крізь який можна вибратися назовні* (Г. Крук).

У таких прикладах підрядне речення мети вступає з предикативним центром головної частини складнопідрядного речення в асиметричний (однозначно направлений), але не безпосередній зв'язок (як, наприклад, обставина мети) і пояснює головне речення в цілому: *Та ледве прийде кликане і ждане, ти кинеш все, щоб на гучні майдани піти услід за тисячами ніг...* (О. Теліга). Такий самий семантичний зв'язок підрядного речення з присудком головного проявляється, коли головна й підрядна частини складного речення різносуб'єктні (або мають безособову чи неозначено-особову семантику): *І в павутинні перехресних барв я палко мрію до самого рання, щоб Бог зіслав мені найбільший дар: гарячу смерть – не зимне умирання* (О. Теліга); *За хатами надбігає з піль теплий вітерець і аж до ніг стелиться, щоб даліше, тільки даліше йти...* (І. Вільде).

Менш уживаним способом поширення головного речення підрядним мети є такий, за якого підрядна частина поширює предикативний центр головної опосередковано через якийсь із членів речення, а за значенням стосується цього члена речення. Ним може бути:

- обставина: *Я попросив говорити тихо, щоб нас ніхто не почув* (Г. Гессе); *Дарка іде якомсь так між Ориською і Костином, ніби з ними, ніби сама, щоб не занадто впадала в очі її самотність* (І. Вільде);

- відокремлена обставина: *Потім устала і, зіщулюючись, щоб зберегти в тілі тепло нагрітої постелі, підійшла до вікна* (О. Донченко);

- означення (рідше): *Буває, Господь сотворить когось без запобіжного клапана, дасть йому шкіру таку тонку, щоб на вилицях тріскала, залле йому повід шкіру кров, щоб на асфальт крапала* (Г. Крук).

Розрізняють односуб'єктні та двосуб'єктні граматичні різновиди складнопідрядних речень із підрядними мети [9, с. 369]:

1) Односуб'єктні конструкції відображають у реченні дію однієї особи і цілеспрямованість цієї дії в підрядній частині складнопідрядного речення. Такі складнопідрядні речення або мають один підмет для обох частин речення (*Даркамогла цілу годину блукати саді попри межу Марциногород, щоб тільки зарвати її на розмову* (І. Вільде)), або проявляють одноактну предикацію так, що головне речення може бути неповним (з опущеним підметом: – *Я хочу вже спати, – вишукє якусь причину, щоб тільки витягнути маму* (І. Вільде)) або становити конструкцію з узагальненим значенням особи – виконавця дії (формально безособове: *І не було ні душі, щоб запитати* (А. Бондар)). Підрядні частини в реченнях такого типу завжди інфінітивні.

Складнопідрядні односуб'єктні речення, в яких присудок головного речення виражений особовою формою дієслова (лише в дійсному чи умовному способі: *Він сидів на верхній сходинці й відсунувся вбік, щоб пропустити мене* (Г. Гессе)), а присудок підрядного речення інфінітивний (не в заперечній формі), мають синонімічні варіанти серед простих речень або можуть у них перетворюватися [12, с. 369]: *Він сидів на верхній сходинці й відсунувся вбік пропустити мене*. Синонімічні речення не можливі в подібних односуб'єктних реченнях при запереченні в підрядній частині: *Він відсунувся вбік не пропустити мене*. Проте такі речення можуть не мати яскравих ознак саме цільової підрядності й не утворювати синонімічних відповідників у конструкціях простих речень: *Мов над землею груші запашні, думки гоїдалися над серцем, щоб упасти* (М. Вінграновський).

2) Двосуб'єктні складнопідрядні речення з підрядними мети мають у головному й підрядному реченнях різні підмети або безособові чи узагальнено-особові дієслова, що співвідносяться з різними уявленнями про суб'єкт позначуваної дії або стану [9, с. 370–371]. Граматичне оформлення присудків у підрядному й головному реченнях цього складнопідрядного типу довільне: *Але що ж робити, коли навіть з слізьми треба ховатися від подружок і господині, щоб поговор не пішов?* (І. Вільде); *Дарка в одній секунді змітає, як мітелкою, фальшиву усмішку з уст: небезпека заочевидна, щоб бавитись у дипломатію* (І. Вільде); *А тепер тільки говорити, говорити... замкнути очі з сорому і говорити, щоб так стало легко на серцю, що аж плакати захотілося* (І. Вільде); – *Дітвак, – хотіла осмішити, щоб тим гостріша була помста, але – хіба так дійсно було?* (І. Вільде).

Поширеними є також складнопідрядні речення мети, у яких присудок у головній частині вжитий у таких способах:

- наказовому: *Данилюк, візьміть скрипку й переграйте Дарці кілька разів цю пісеньку, щоб уже можна нарешті побачити ту пробу...* (І. Вільде);

- умовному: *Мусіла б хіба позатикати долонями вуха, щоб не чути, що Данко переходить з класи до класи з одним, найбільше, і то вже найбільше, з двома «достаточними»* (І. Вільде).

Для вираження цільової семантики у складнопідрядних обставинних реченнях мети використовують:

1) спеціалізовані сполучники: *щоб, щоби, аби*;

2) підрядні сполучники з відповідними вказівними словами в головному

реченні, що перетворюються у складені форми сполучних синтаксичних засобів: *для (зادля) того, щоб; з тим, щоб; на те, щоб; без того, щоб; з тією метою, щоб; в ім'я того, щоб; для того, аби; з тим, аби; на те, аби.*

Найуживаніший у підрядних реченнях мети сполучник **щоб**. Відповідно до функціонального призначення цей кон'юнктив має таке тлумачення у «Словнику української мови»:

«Щоб 1, рідше **щоби**, *спол.* 1. Приєднує підрядні речення мети *також* *сполуч. част.* хіба. Приєднує інфінітивні конструкції, які виражають мету. [...] 3. Приєднує підрядні означальні речення // 3 відтінком мети. [...] 10. Входить до складу складених сполучників: а) мети: для того, щоб; тому, щоб; з тим, щоб; на те, щоб; розм. задля того, щоб; з тим, щоб» [8, т. 11, с. 599].

Значення мети сполучник **щоб** набуває у складнопідрядних реченнях, у яких не тільки в підрядному визначається мета, але й у головному виражається цілеспрямована дія. Однією з визначних рис конструкцій мети зі сполучником **щоб** є те, що в головному реченні виражено початкову, попередню дію, яку виконують для того, щоб досягти реалізації дії-мети, вираженої в підрядному [5, с. 114]. Сполучник **щоб** може приєднувати:

- підрядні обставинні речення: *На кордонах твоєї вітчизни [...] ти зірвешся, як трюмб, щоб чимвидше додому, додому* (Г. Крук); *Як же йому пояснити, щоби він зрозумів, що все зникає так швидко, наче мчиш автобаном* (Г. Крук);

- інфінітиви з цільовим значенням: *Дарка мала ще часу і бічну стежку під боком, щоб завернути* (І. Вільде);

- підрядні означальні речення з відтінком мети: *Але ми давно жили окремо, рідко зустрічались без того, щоб не посваритися* (Г. Гессе).

Сполучник може бути підсилений видільною часткою *тільки*: *Як мало ненавидіти й любити! І як багато жить, щоб тільки жити* (М. Вінграновський).

У структурі складного речення підрядне речення мети може займати різну позицію відносно головного:

1) Найтиповішою для підрядного речення мети є **постпозиція**: *Мов над землею груші запашні, думки гойдалися над серцем, щоб упасти* (М. Вінграновський); *Міг добрий карлик щастя так зробити, що всі «вони» [...] злетять одного дня на їх дім, як курава, і всю ту немилу пригоду заговорять, засміють, заворожать, щоб і пасма спомину не залишилось по ній* (І. Вільде); *І не було ні душі, щоб запитати* (А. Бондар); *Я кажу їй – яка тобі користь від мого мізерного тіла, я ж не дерево навіть, щоб у тебе корінням вrostися і припнути тебе до землі чи до іншої скелі* (Г. Крук); *Якось так, знає мамуха, якби тих сліз було повні ведра й треба... конечно треба наділяти трохи, щоб було легше двигати їх...* (І. Вільде); *Тоді мова [...] умиває руки в найскрутніші миті: наприклад, коли він каже мені своє «ні», щоб звучало як «ніби»* (Г. Крук).

У межах цієї підгрупи виділяємо багатокomпонентні складні речення, в яких підрядні речення мети в постпозиції можуть становити:

- однорідну супідрядність: *Вона хоче направити свій нетакт [...] і каже, щоб приподобатись Дарці, щоб якось злагіднити смішне вражіння свого здогаду* (І. Вільде);

- неоднорідну супідрядність: *Сказати собі чітко: не вистачить сіл і містечок, щоб кожна хата скраю, не вистачить вояків, щоб по одному виходити в поле*(Г. Крук);

- послідовну підрядність: *Аж скобоче щось у ліктях, щоб схопити ту гітару за хвіст і з усьої сили зримнути нею до стола, щоб аж шиби повилітали*(І. Вільде);

2) **Препозиція** підрядного речення з цільовою семантикою трапляється значно рідше: *Щоб зберегти бодай дрібочку віри в людство, завжди треба думати про людей трохи гірше, ніж вони є насправді* (А. Бондар); *І щоб справді не заплакати, [дівчина] швидко повернулася до Івана Івановича й міцно потиснула йому руку* (О. Донченко).

3) **Інтерпозиція** підрядного речення мети також не є поширеною: *Від сонця свят і непогоди буднів, щоб не змінилися безцінні фарби, в твою скарбницю я складаю скарби, які дає мені моє полудне*(О. Теліга); *А коли Дарка знову й знову боронилася, мама, щоби покласти край тій балачці, сказала...* (І. Вільде); *До потягу, щоб не навиватись мамі на очі, блукала по подвір'ю і вмовляла в себе, що, прецінь, на Різдво буде знову дома* (І. Вільде). Для вираження непевності сподівання підрядне речення може містити вставне слово: *Потім, може, щоб якось затерти те неприємне, що наговорив Дарці при всіх, сказав іще...* (І. Вільде).

Менш поширеним для вираження цільових відношень є сполучник **аби**. У «Словнику української мови» подано таке його тлумачення: «Аби, спол. 2. Починає підрядні речення мети; щоб» [8, т. 1, с. 3].

Поширений говірково зі значенням мети взагалі сполучник **аби** в літературній мові вживають з обмеженим значенням – «щоб тільки» [1, с. 513]. *Зрештою, хто мені заважає, що мені не дає прокинутись біля тебе якогось літнього ранку – тільки щоб згадати, як ти дихаєш, тільки щоб затягнути фіранку, аби сонце так різко не падало на обличчя твоє*(Г. Крук); *Адже трембіта – не труба й не саксофон, де достатньо вентилів і клапанів, аби показати кожен нюанс, кожен відтінок свого кохання*(А. Бондар); *Тому я, 14-річний школяр, мусив виходити півміста, аби повідомити цей факт усім, хто був без зв'язку* (А. Бондар).

Складені сполучні вирази **для того, щоб; на те (це), щоб; для того, аби; без того, щоб** обставинних відношеннях мети представлені порівняно нечисленною групою. У конструкціях мети вживають окремі форми одного вказівного слова – субстантивованого займенника *той*. «Словник української мови» фіксує таке значення цього вказівного займенника: «**Той, того, чол., займ.** 10. Уживається як складова частина складених сполучників: *для того, щоб; з тим, щоб* і т. ін.» [8, т. 10, с. 172].

Формула *того*, в якій займенник не втратив семантики частини мови, найчастіше використовують, щоб підкреслити цілеспрямованість дії головного речення [5, с. 123]. *Хіба ідеали існують для того, щоб їх досягати?* (Г. Гессе); *Однак у «Кобзарі» Шевченка такі рядки трапляються з певною періодичністю. Вони там для того, щоб показати повну безвихідь і відчай* (А. Бондар); *Тому для того, аби викликати, наприклад, таксі або майстра з ремонту пральних машин, мені доводиться вказувати сусідній будинок, який має щастя належати до вулиці повноправної* (А. Бондар). Співвідносні слова в головному реченні можуть бути підсилені заперечною часткою *не*: *Я кажу це не для того, щоб виправдати твоє роздратування і твоє обурення портретом Гете, – ні, ти не маєш рації* (Г. Гессе).

Формула *те* вживають з таким самим значенням, але, на відміну від

попередньої, вона продуктивна тільки в усномумовленні чи художньому стилі. Вживання інших форм займенника *те* набуло ознак архаїзмів або діалектизмів [5, с. 124]. *Дарка вдирається нігтями в одвірок, як кітка пазурами, і аж шкрябає ними спересердя: то на це, щоб пожурились, чим корови і телята годувати взимі, потрібно було аж цієї переобстановки в домі?* (І. Вільде); *Усе твоє життя у принципі витрачається на те, щоб стати для людей своїм* (А. Бондар).

У сполучних виразах складнопідрядного речення мети є тенденція до нерозчленованості, виражена в позиції співвідносного слова безпосередньо перед власне підрядним сполучником, у кінці головного речення: *І, певна річ, вони не хочуть мислити, бо створені для того, щоб жити, а не щоб мислити!* (Г. Гессе). Проте трапляються порушення такої тенденції: *З'явилася Герміна і знов напала на мене, почала мене картати, що я не для того сюди прийшов, щоб сидіти насупившись біля столика* (Г. Гессе).

У складнопідрядних реченнях відношення мети і сполучник *щоб* як сполучник мети можуть набувати причинного відтінку в конструкціях із постпозитивними підрядними. У таких реченнях підрядне виражає мету дії головного речення, водночас показуючи цю мету як причину виконання дії. Таке підрядне речення в конструкціях мети з причинним відтінком відповідає на два питання: *для чого?* і *чому?*, наприклад: *Йому було ніяково від того, що вчителька так клопочеться, щоб пригостити його* (О. Донченко); *Розповідала мені потім мама, що над моглою останнього з братів запряглася вона з усіх сил гарувати, а послати мене до міста, в школу, щоб колись у житті мала «легкий хліб» її остання й наймолодша дитина* (І. Вільде).

Отже, категорія мети як функціонально-семантична категорія виражає гіпотетичну модальність бажаності, наступність щодо часової перспективи, суб'єктивність, свідомість дії. На рівні складнопідрядного речення цільова семантика засвідчена підрядними обставинними реченнями мети зі сполучниками *щоб*, рідше *аби*; *для того, щоб*; *на те, щоб*, трапляються синкретичні вияви значення мети і причини в конструкціях із постпозитивними підрядними реченнями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Булаховський Л.А. Вибрані праці : У 5 т. – Т. 2. Українська мова. – К.: Наук. думка, 1977. – 632 с.
2. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. – К.: Либідь, 1993. – 368 с.
3. Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови / АН України. Інститут української мови; Відп. ред. К.Г. Городенська. – К.: Наук. думка, 1992. – 224 с.
4. Казнова Н.Н. Особенности выражения категорий причины и цели обстоятельством в современном французском языке / Казнова Н.Н., Красноторова Л.А. // Проблемы изучения и преподавания иностранных языков: Сб. материалов науч.-практ. конф. «Иностранные языки и мировая культура» (11–15 апреля 2005) / Перм. ун-т; Отв. ред. Н.С. Бочкарева. – Пермь, 2005. – С. 36–47.
5. Каранська М.У. Сполучники *що*, *щоб* і граматичні конструкції з ними в сучасній українській літературній мові. – К.: Вид-во АН УРСР, 1962. – 136 с.
6. Медынская В.Л. Семантически конституэнты в членах предложения с означением причины, условия и цели // Языковые категории и

закономерности: путей системного изучения: вопросы русского языка и литературы: Межвуз. сб. / [Редкол. Л.В. Бортэ (гл. ред.)... [та ін.]. – Кишинев: Штиинца, 1990. – 127 с.

7. *Мірченко М.В.* Синтаксичні категорії речення: автореф. дис... д. філол. наук: 10.02.01 / Микола Васильович Мірченко; Національна академія наук України, Інститут української мови. – К., 2002. – 36 с.

8. Словник української мови: В 11 т. – К., 1970–1980.

9. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / За заг. ред. акад. І.К. Білодіда; Відп. ред. член-кор. АН УРСР О.С. Мельничук. – К.: Наук. думка, 1972. – 516 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

1. *Бондар А.* Морквяний лід / Бондар Андрій. – К.: Нора-Друк, 2012. – 208 с.

2. *Вільде І.* Історія одного життя // Вільде І. Повісті і оповідання. – К.: Рад. письменник, 1949. – С. 3–39.

3. *Вільде І.* Метелики на шпильках // Вільде І. Метелики на шпильках. Б'є восьма. Повнолітні діти: Повісті. – 2-е вид. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2009. – С. 18–124.

4. *Вінграновський М.* На срібнім березі. Вибрані вірші. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2013. – 256 с.

5. *Гессе Г.* Степовий вовк: роман / Г. Гессе; пер. з нім. Є. Поповича. – Х.: Фоліо, 2011. – 283 с.

6. *Донченко О.* Вчителька. Сад // Донченко О. Вчителька. – К.: Веселка, 1973. – С. 139–159.

7. *Крук Г.* Співіснування / Крук Галина. – Львів: ЛА «Піраміда», 2013. – 96 с.

8. *Теліга О.* Поезія // Теліга О. Вибрані твори / Упоряд. О. Зінкевич; Передм. Р. Семківа; Вст. ст. Є. Свєрстюка. – 2-ге вид., доповнене. – К.: Смолоскип, 2008. – С. 23–70.

Стаття надійшла до редколегії 12. 08. 2015

доопрацьована 30. 09. 2015

прийнята до друку 20. 10. 2015

THE CONVEYING OF INTENSION'S MEANING IN COMPLEX SENTENCES

Myroslava Zinko

*Municipal institution of Lviv regional council «Lviv regional Minor academy
of sciences of pupil's youth»,
42/26, Kopernyka Str., 79000/Lviv, Ukraine,
phone: (032) 261 23 38*

This article is devoted to consideration of functional-semantic category of intension in terms of meaning and the ways of conveying intension's meaning in complex sentences. It is shown a number of general and individual features of category of intension. Within simple sentence intension's meaning's forms are divided on those that convey the properly-intension's meaning and those forms that convey semantic shade of dedication. Within complex intension's sentences are considered constructions with one subject and two subjects, are determined the ways of enlargement the main sentence by subordinate intension's sentence. It is analyzed the specialized conjunctions: *щоб, щоби, аби* and subordinate conjunctions with appropriate demonstrative words in main sentence: *для (задля) того, щоб; на те, щоб*. The conjunction's meaning is taken from The Ukrainian language dictionary in 11 volumes (1970-1980). The sequence of conjunction's consideration is given in accordance with frequency of conjunction's conveying of intension's meaning. The sentences with the most used intension's connective means – conjunctive *щоб* – are divided in accordance with position that subordinate sentence occupies concerning the main sentence and in accordance with variety of subordinate sentences that convey the intension's meaning. It is noticed the syncretic examples of complex sentences in which the intension's meaning can coincide with the cause meaning in constructions with postpositional subordinate sentences.

Key words: functional-semantic category, intension, intension's meaning, conjunction, complex sentence.